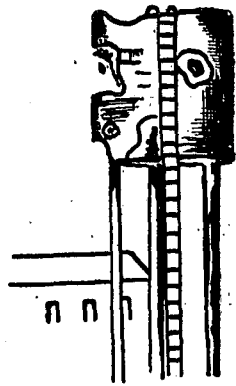

כפרים בספר

איננו יכולים לאמר שמלחמת המדינות הערביות במדינת ישראל מצאה את הנקודות הישוביות שלנו מוכנות ומותקנות כדבעי לתביעות המצב החדש. אך אין ספק שהן ידעו להסתגל אליהן תוך מהלך המערכה. ואין להטיל אף צל של ספק כי רשת הנקודות — אשר שימשה בסיס-משני טבעי והכרחי לצבא ההגנה שלנו — היוותה את אחד הגורמים החיוניים ביותר, והמכריעים, בהישג העמידה המפתיע של מדינת ישראל הצעירה וצבאה המתהווה — בפני הסתערות כוחות עדיפים בהרבה, שהקיפו מכל עבר את שטחה המצומצם והנפתל של המדינה המצודה.

הספר העברי, יציר שנות דורות ההתישבות, הוא אשר הטא את שכמו לשאת בשמירת הגבולות אשר בתחום המגן הצבאי. הגנת הנקודות עצמן נשתלבה מאליה בהבטחת שטח המדינה.

במהלך המערכה נפגעו קשה כמה מישובי הספר; אך יש ואתות השינויים אשר המגינים עצמם נאלצו לבצע בצורתם ומראיהם של הכפרים העבריים אשר עליהם הגנו, וכן במערכת הגנתם ובכל סדריהם, עלו על סימני הפגיעות האויבות. הפגזים והפצצות נקבו בתים ורפתות, חיבלו בדשאים והרגו בבעלי החי; אך ידי המגינים עצמם חפרו תעלות ומחפורות לאין ספור, שינו מתקני-השקאה, פיזרו מחסנים, וסידרו מקומות מחבוא מובטחים רבים על פני שטח הנקודה ומתחת לו; הם העתיקו את המרפאות ונקודות העזרה-הראשונה מבתים מרנחים אל תוך מחילות עמוקות רבות במספר ככל האפשר, בהתאם לקטעי המגן של הישוב, ומותקנות ומצוידות בכל הדרוש — חשמל, מים ואירור בכלל זה; ידי המגינים עצמם הן אשר שפכו סוללות-מגן על מתקני מים חיוניים לכל יפגעו והעלימו בעומק האדמה מיכלים רזרביים של מים חיים בחלקי הנקודה השור-

אחד הפלאים של מחצית השנה הראשונה למלחמת קיומנו הלאומי והמדיני — מאז ראשית דצמבר 1947 — היתה עמידתה של רשת נקודותינו הישור ביות, בשלמותה, על פני הארץ כולה „ממשגב-עם ועד עסלוג“. מרשת נקודות זאת ינקה מערכת המלחמה שלנו את יציבותה. תפקידה של נקודה ישובית היה להדוף אויב או לעצרו, — עד בוא כוח ניד אשר יתקפנו ויכנו תוך שיתוף פעולה עם מגיני הנקודה הנתקפת. נקודות הישוב הפזורות על פני מרחבי הארץ, רבי אוכלוסיה ערבית, מילאו תפקיד זה בתקופה שלפני פלישת צבאות המדינות הערביות (להבדיל מחיל-קאוקג'י), במאה אחוזה של הצלחה. והיה גורלה של נקודה זו או אחרת מאז 15 במאי כאשר היה — אין בכך כדי לגרוע אף במשהו מערכו הגורלי, ומחלקו בנצחון של התפקיד אשר מלאו, ואשר איפשר את הקמת המדינה ואת גיבוש כוחנו לקראת התמודדות ההכרעה.

מאז ליל ה'14—15 במאי (ולגבי משמר-העמק, נוה-יעקב, עטרות, גשר ועוד כמה נקודות, כבר מאמצע אפריל וסופר; ולגבי גוש עציון — בתחילת מאי) החלו משתנים התנאים האובייקטיביים של עמידת נקודותינו בפני התקפות המצור: ההגבלה הידועה שבצוואת יוסף טרומפלדור ובריו בתל-חי — „לא לסגת כל זמן שלא יתקפו בתותחים“ — פג תוקפה. ישובים חקלאיים נכנסו לקו המערכה כשהם אובייקטים לאש ארטילרית מכוונת. ושינוי „טכני“ זה רק סימל את התמורה היסודית אשר חלה בכל מסיבות המלחמה, בתנאי ההגנה על הנקודות ובציוויים למגינים, ואת התמורה שחלה לגבי השימוש האופרטיבי של צבא המגן שלנו ברשת הנקודות — שימוש אופרטיבי המותנה באיסטרטגיה של הגנה ארצית.

גים ובקרבת כל קטע-עמדות, לכל תשובש הספקת המים. ובדומה לזה — פיזור, והטמנה לעומק — של מלאי דלק החיוני. התעלות העמוקות והצרות החצוצות פני דשאים, מרהיבים, שכבות שקיהתחול שמתחתם קבורים הבניינים המעטים המשמשים עדיין כמתקנים על פני השטח, "הרבשות" של המחפורות והמקלטים — כל אלה ודאי שאינם מוסיפים נוי למראה הישובים; אך כולם הם חלק בתכונת מגן אשר בלעדיה לא תיכון עמידתם של ישובי הספר.

*

רבות למדו ועשו אנשי הישובים תוך שבועות "הסיבוב הראשון" למלחמה; ורבות הוסיפו והרחיבו ושכללו בשבועות "ההפוגה". נקודה שעברה עליה "התקפת צבא סדיר" של אחת המדינות השכנות. ניכר בה הדבר לפי רשת התעלות שלה, שהתרחבה ונתענפה, ומחברת כל עמדה וכל מקום חיוני בשטח הנקודה; התעלות עצמן, נעשו צרות וזקופות, עמוקות בהרבה, ומתפתלות מדי 3-4 מטרים — לעומת מעט "תעלות האפים" ("מסלולי-זחילה"), שנמשכו, לעתים קרובות, מטרים רבים בקו ישר, בלתי מחוברות אחת לאחת, שהיו קרויות לפני-כן: "תעלות קשר".

ה"פילבוקסים", בעלי הקומותיים, עשויי הבטון, אשר שימשו "קולטי פגזים" מצויינים, פינו את מקומם במערכת ההגנה לתחפורות בעומק האדמה. תוך מבחן הקרב ונסיונו ידעו המגינים — מעמק הירדן עד לנגבה שבדרום — להסיק בו במקום את המסקנה בדבר הכרח הפיזור, שלא לרכז אנשים וכלים יתר על המידה בעמדות, שיש בהן כדי למשוך ולרכז את אש האויב, אף לא בעמדות תחפורות, ובייחוד כשהן בעלות גגות, אשנבים ו"מכ"סות" מתבלטים — אלא לחלק אותם לאורך עורקי ה"תעלות, לרוחב ולעומק. תורת עמדות-המשנה, אשר למדוה פעם להלכה — הוחדרה עתה עמוק להכרה ע"י חווית הקרב ולקחו; כללים טקטיים של "הגנה לעומק" ו"הגנה גמישה" וחוקי תורת הביצורים בדבר "ביצור מתחת לפני השטח", נתנסחו ונתגשמו מחדש במבצרים הקטנים אשר שמם: נקודות ההת-ישובות באזורי הגבול.

אולם מעל לכל, יותר מאשר מבחן לטכניקה יולחנה צבאית, היה זה מבחן לרוחו של האדם. הישובים נקראו לעמוד לא בפני "תותחים" בלבד —

כי אם בפני הצירוף המשולש של נשק-מחץ כבד, המכריע במלחמות של זמננו: חיל-אוויר, המפ-ציץ וממטיר כדוריו; ארטילריה, המשפיעה שפע פגזיה; והטנקים הפורצים, המדכאים באש, אוגפים בשטפם ורומסים במשקלם. האדם — המתישב-החקלאי, עם רובהו ביד ומעט כלי זינו האחרים בצדו — היה נראה אולי כנמלה בפני כלי-השמד אלה. אך הוא השכיל לעמוד במבחן, כשערכים יקרים נחרבים סביבו, ואבידות נופלות בשורותיו ללא שוב. עמידה זאת, שינקה מסגולת ההשתרשות של האדם היהודי החדש בקרקע ההיסטורית הישנה, מניחה נדבך נוסף — נדבך הפלדה — בבנין התישבותנו; ועם זאת טיפחה את הנסיוב של כושר-העמידה הבלתי נרתעת בפני כלי-השמד טכניים משוכללים, שהופ-קדו בידי שליחי המדבר — אשר מ"הרכבתו" — בכוח הדוגמה האישית והמופת, הנפשי — הולכת ומתגשמת ברחבי צבא-ההגנה-לישראל, ומסגלתו למלוי שליחותו להדוף הדיפה שלימה ונחרצת את ההתקפות שכוונו נגד מדינתנו ויצירתנו.

אכן, כפי שנאמר בסקירת הסיכום של מפקד איזור נגבה, בעקבות המצור על הקיבוץ וההת-קפה הגדולה מיום שני ביוני 1948:

...קרבות נמשכים רק שעות, ואז נחוצ המאמץ העליון. אך, למעשה, הרי המאמץ העליון הוא סיכום של עשרות דברים קטנים ומעשים ארגוניים של חיי יום-יום. אנשים, המאומנים יפה בכל סוגי הנשק המצויים באיזור, והיודעים יפה את השטח וכיצד לנצלו לטובתם; שירותים וסידורים מאורגנים עד לפרט הקטן ביותר — כל אלה, בסופו של דבר, מנצחים את האויב...

ממערכות-המגן של ישובים מבודדים, וגושי ישר-בים, שבאזורי הגבול — עוד נלמד רבות, ואף הם יישמשו מופת בתולדות מלחמות השחרור של העם העברי.

אולם גם כיום ניתן ללמוד מהם הרבה; ולימוד זה יכול וחייב להיות אקטואלי ומאלף ביותר. "מע-רכת עמק הירדן" שבחבורת זה, הגה רק פרשה ראשונה בסדרת תיאורים שבהם נעשה כמיטב יכול-תנו לתאר ולהציג בפני קהל קוראינו — במסגרת המותרת בימי מלחמה אלה — את התמונה הכללית של מאבק-המגן בישובי-הספר ואת אותם הפרטים שבהם, במיוחד, יש כדי לאלף ולהדריך את מחשבתו ומעשהו של ציבורנו.